

Катерина СТАРУШКО

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Житомирського державного університету
імені Івана Франка*

Наталія БІРУК,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, андрагогіки та управління
Житомирського державного університету
імені Івана Франка*

Україна, Житомирська область

РОЛЬ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Розвиток комунікативних умінь у дітей дошкільного віку розглядається у межах психолого-педагогічних досліджень як

складний багатокомпонентний процес, пов'язаний із формуванням здатності до мовленнєвої взаємодії, опануванням соціально зумовлених форм спілкування та засвоєнням мовленнєвих норм. У дошкільному періоді відбувається інтенсивне становлення мовленнєвої діяльності, що охоплює розвиток фонетичної, лексичної, граматичної та комунікативної сторін мовлення. У межах зазначеного вікового етапу формуються передумови для активної участі дитини у міжособистісній взаємодії, відбувається засвоєння елементарних моделей соціальної комунікації, формуються навички побудови діалогічних висловлювань та реагування на мовлення співрозмовника [1].

Аналіз психолого-педагогічних підходів до проблеми розвитку комунікативних умінь свідчить про наявність тісного взаємозв'язку між характером діяльності дитини та рівнем сформованості мовленнєвої взаємодії. У структурі дошкільного розвитку гра розглядається як особливий вид діяльності, у межах якого відбувається моделювання соціальних відносин, відтворення поведінкових зразків та формування досвіду міжособистісного спілкування [2]. Ігрова взаємодія передбачає використання мовлення як інструменту організації спільної діяльності, узгодження ролей, передачі інформації та регулювання поведінки учасників гри.

У контексті дослідження розвитку мовлення дітей із мовленнєвими порушеннями ігрова діяльність розглядається як педагогічне середовище, у межах якого створюються умови для формування мовленнєвих навичок у природних комунікативних ситуаціях. Включення дитини у ігрову взаємодію супроводжується необхідністю використання мовленнєвих засобів для підтримання спільної діяльності, що стимулює активізацію мовленнєвих реакцій. У ході гри дитина вступає у взаємодію з іншими учасниками, реагує на звернене мовлення, формулює власні висловлювання, коментує дії інших.

Серед різноманітних форм ігрової діяльності значну роль у формуванні комунікативних умінь відіграють сюжетно-рольові ігри. У структурі зазначених ігор відбувається відтворення соціальних ситуацій, що передбачають виконання певних ролей та реалізацію моделей поведінки, характерних для різних сфер

суспільного життя. У межах сюжетно-рольових ігор формуються передумови для розвитку комунікативної ініціативи, здатності до підтримання розмови та використання мовленнєвих форм взаємодії.

Дидактичні ігри посідають значне місце у структурі педагогічної роботи з дітьми дошкільного віку, оскільки поєднують елементи навчальної діяльності з ігровою мотивацією. У межах подібних ігор відбувається цілеспрямоване формування мовленнєвих навичок через виконання завдань, пов'язаних із описом предметів та їхніх властивостей, формулюванням відповідей на запитання, побудовою коротких висловлювань [3]. Використання ігрових правил стимулює участь дітей у спільній діяльності, сприяє активізації мовленнєвих реакцій та формуванню навичок взаємодії у групі.

Особливого значення у контексті розвитку комунікативних умінь набуває театралізована діяльність, яка передбачає використання елементів художньої творчості та мовленнєвої виразності. У процесі відтворення змісту літературних творів діти виконують ролі персонажів, проговорюють репліки, передають емоційний зміст висловлювань. Подібна діяльність сприяє розвитку інтонаційної виразності мовлення, формуванню навичок передачі змісту повідомлення у процесі взаємодії. Участь у театралізованих іграх передбачає узгодження дій між учасниками, обговорення послідовності подій, взаємодію у процесі виконання ролей. Подібні умови сприяють формуванню навичок колективної комунікації та розвитку здатності до побудови розгорнутих висловлювань.

Рухливі ігри з мовленнєвим супроводом поєднують елементи фізичної активності та мовленнєвої взаємодії. У процесі виконання рухових дій діти сприймають словесні інструкції, повторюють короткі мовленнєві формули, реагують на мовлення педагога або інших учасників гри. Подібна організація діяльності сприяє розвитку слухового сприймання мовлення, формуванню здатності до розуміння словесних інструкцій та реагування на мовленнєві стимули [4]. Участь у колективних рухливих іграх супроводжується встановленням

контактів між учасниками, формуванням досвіду співпраці та узгодження спільних дій.

Розгляд ігрової діяльності у контексті розвитку комунікативних умінь дітей із мовленнєвими порушеннями передбачає аналіз її впливу на різні компоненти мовленнєвої діяльності. У процесі ігрової взаємодії відбувається активізація словникового запасу, формування граматичних конструкцій, розвиток діалогічного мовлення. Дитина отримує можливість використовувати мовлення у різних ситуаціях спілкування, що сприяє поступовому формуванню мовленнєвої впевненості та зменшенню комунікативних труднощів. У межах ігрового середовища створюються умови для використання мовлення у функції регуляції поведінки, передачі інформації та вираження власних намірів.

Організація ігрового середовища у закладі дошкільної освіти передбачає створення предметно-просторового оточення, яке стимулює мовленнєву активність дітей. Використання різноманітних іграшок, ілюстрацій, дидактичних матеріалів формує передумови для виникнення комунікативних ситуацій, пов'язаних із описом предметів, обговоренням ігрових подій, узгодженням ролей, що супроводжується мовленнєвими діями, спрямованими на передачу інформації, формування запитань, уточнення змісту повідомлень.

Роль дорослого у процесі організації ігрової діяльності полягає у створенні умов для активної мовленнєвої взаємодії між дітьми. Педагог спрямовує ігровий процес, пропонує сюжетні лінії, формує ситуації спілкування, у межах яких виникає потреба використання мовлення. Подібна організація діяльності сприяє активізації мовленнєвої поведінки, формуванню навичок діалогічної взаємодії, розвитку здатності до участі у спільній діяльності.

Участь у різних видах ігрової діяльності сприяє формуванню досвіду комунікативної взаємодії, що охоплює використання мовлення для обміну інформацією, вираження емоційних станів, регулювання поведінки інших учасників. Поступове ускладнення ігрових ситуацій сприяє розвитку здатності до побудови розгорнутих висловлювань, уточнення змісту повідомлень, формування логічної послідовності

мовлення [5]. У межах зазначеного процесу формується досвід використання мовленнєвих засобів у різних соціальних ситуаціях.

Отже, розвиток комунікативних умінь дітей дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями у процесі ігрової діяльності пов'язаний із формуванням мовленнєвої активності, розвитком навичок взаємодії та накопиченням досвіду спілкування у колективі. Систематичне включення дітей у різні види ігор створює умови для розширення мовленнєвої практики, формування здатності до підтримання діалогу, використання мовлення у процесі спільної діяльності. Ігрове середовище виступає соціально-комунікативним простором, у межах якого відбувається становлення мовленнєвої взаємодії та формування комунікативних умінь дітей дошкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Різник Ю. О. Роль ігрової діяльності у формуванні комунікативної компетентності дошкільників з інтелектуальними порушеннями. *Синергетичний потенціал міждисциплінарного підходу у супроводі осіб з особливими освітніми потребами: зб. матеріалів Всеукр. круглого столу (м. Харків, 20 листоп. 2025 р.)*. 2026. С. 449-451. URL : <https://dspace.hnpu.edu.ua/items/8302fa29-4ccf-48c3-b595-b7aa8278a396> (дата звернення 12.03.2026).

2. Байдюк Л. В. Формування комунікативної компетентності у сучасних умовах. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2022. С. 1-11. URL : https://library.udpu.edu.ua/library_files/probl_sych_vchutela/2022/2/9.pdf (дата звернення 22.03.2026).

3. Кучеренко Д., Мироненко О. Розвиток комунікативної культури засобами ігрової діяльності. *UNIVERSUM*. 2025. (25). С. 486-490. URL : <https://archive.liga.science/index.php/universum/article/view/2190> (дата звернення 12.03.2026).

4. Ренкас Б. О., Бутузова Л. П. Особливості розвитку ігрової діяльності дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення. *Materials XXII International scientific and practical*

conference «Modern Scientific Research: Theoretical and Practical Aspects» (May 8-10, 2024). Oslo, Norway. International Scientific Unity, 2024. P. 157-160. URL : https://isu-conference.com/wpcontent/uploads/2024/05/Modern_scientific_research_theoretical_and_practical_aspects_May_8_10_2024_Oslo_Norway.pdf (дата звернення 18.03.2026).

5. Тарасун В. В. *Гра дошкільника з порушеннями мовлення: теорія і практика*: підручник. Київ : «Книга-плюс». 2023. 364 с. URL : <https://enpuir.udu.edu.ua/entities/publication/9272e59a-dd64-4f2d-a705-19c30a81b177> (дата звернення 12.03.2026).

6. Про професійну освіту : Закон України №4574–IX від 21.08.2025 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4574-20#Text> (дата звернення 16.03.2026).

7. Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text> (дата звернення 12.03.2026).